

14. Плохій С. Божественне право гетьманів: Богдан Хмельницький і проблема легітимності гетьманської влади в Україні // *Mediaevalia Ukrainica: ментальність та історія ідей.* – Т.3. – К., 1994 – С. 98-106.
15. Рябов С., Томенко М. *Основи теорії політики* – К., 1996.
16. Смолій В., Степанков В. *Українська Національна Революція XVIII ст. (1648–1676) // Україна крізь віки.* – Т.7 – К., 1999.
17. Степанков В. *Проблема становлення монархічної форми правління Богдана Хмельницького (1647-1657) // УІЖ.* – 1995. – № 4. – С. 19-29.

Кравчук М.В.,

*завідувач кафедри теорії держави і права
Юридичного інституту Тернопільської
академії народного господарства,
кандидат юридичних наук, доцент*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВІЙСЬКОВОГО БУДІВНИЦТВА ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Великі події у житті нашого народу відбулися на початку ХХ століття. Зважаючи на те, що український народ століттями вів боротьбу за свободу і незалежність, за свою державність і суверенітет, потрібно звернути увагу на значимість історичних подій і фактів, які стосуються функціонування національних Збройних Сил.

Після багатолітньої неволі українська нація вийшла на шлях самовизначення, а здобувши власну державу, прагнула здійснити її збройну оборону, та тільки після декількох спроб вона відродила соборну Україну.

Військовий захист національного суверенітету був завжди актуальним і визначальним протягом всієї історії українського державотворення. Залишається він і таким у сучасний період, першопричиною його вагомості є територіальні зазіхання до України сусідніх держав та і саме збереження власної держави. Про це свідчать і останні події у Керченській затоці. Москва стала послідовно використовувати свої переваги сильного у відносинах з Україною¹.

Отже, військове будівництво є одним із головних напрямків державотворення. Тому дуже важливим для буття і розвитку української нації є об'єктивне вивчення передумов створення та процесу функціонування Збройних Сил Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР) на основі всебічного історико-правового аналізу з позиції правди.

На сьогодні, на жаль, вченими, ще не створено ґрунтовної комплексної праці, яка б висвітлювала всі сторони організації та діяльності Збройних Сил України в зазначений період і, в першу чергу, організаційно-правові основи формування власної армії. Разом з тим певна наукова розвідка військового будівництва України на окремих етапах державотворення у різних хронологічних рамках та історичних аспектах, як в цілому збройних сил, так і їхніх окремих військових формувань, проводилась істориками, юристами, політологами. Цій тематиці

¹ Андресюк Б.П. Реформування Збройних Сил України на сучасному етапі: Виступи, інтерв'ю, статті. – К.: Пульсари, 2002. – С. 86.

присвячені праці таких сучасних вчених: В. Гордієнка, В. Довбні, В. Кульчицького, М. Литвина та К. Науменка, С. Литвина, С. Макаруча, Ю. Сливки, О. Тимошука, Я. Тимченка, Б. Тищика, Б. Якимовича, групи авторів при загальній редакції О.Кузьмука та інших. У цих наукових дослідженнях у тій чи іншій мірі, висвітлено історію становлення, бойових дій та діяльності цих військових формувань, окреслено основні віхи воєнної історії держави.

Важливими матеріалами для опрацювання цієї теми є видання науковців діаспори, таких як: В. Волицького, Н. Гірянця, Б. Гнатевича, І. Гуцуляка, Т. Гунчака, М. Капустянського, Є. Коновальця, А. Кравса, О. Кузьми, В. Курмановича, І. Нагаєвського, М. Омеляновича-Павленка, Д. Паліїва, В. Петрова, Г. Стефаніва, О. Субтельного, О. Удовиченка, Л. Шанковського та ін. Більшість цих праць носять мемуарний характер, що дає можливість відтворити детальну хроніку життєдіяльності Української Галицької Армії.

Відомо, що створення власної держави на західних землях України відбулося 16 жовтня 1918 року. Імператор Карл I, щоб відвернути загрозу розпаду своєї монархії, видав маніфест “До моїх вірних австрійських народів”², в якому обіцялася перебудова держави в “союз вільних народів”. Українці скористались цією нагодою і 18 жовтня було утворено Українську Національну Раду (УНРада) як представницький орган і проголошено утворення Української Держави у складі українських земель. А наступного дня конституанта затвердила склад УН Ради і проголошення Української держави³. Отже, 19 жовтня 1918 року стало днем відновлення в Галичині української державності після майже 600-літньої неволі.

У вересні 1918 року у Львові для боротьби за українську державність була створена власна військова організація. Ця організація в різних джерелах названа по різному: Генеральний Військовий Комісаріат⁴ і Центральний Військовий Комітет⁵ (ЦВК). ЦВК організував практичну роботу у військових частинах, де проходили службу українці. Край умовно розділено на округи і в кожному окрузі була створена окружна команда.

Тут необхідно звернути увагу, що військовики стали ініціаторами боротьби за державність, подолавши нерішучість політичного проводу УН Ради⁶. Для військового захисту української державності ЦВК на кінець жовтня у м. Львові об’єднали військовий потенціал у складі 60 старшин і 2400 стрільців⁷. Одночасно аналогічна робота була проведена у всій Галичині⁸. У повітах утворено громадські комітети. Крім того, за розпорядженням Української Національної Ради з Чернівців до Львова відкликано легіон Українських січових стрільців (УСС). Віддаючи належну оцінку усій діяльності Українського Січового Стрілецтва, Галицька делегація УН Ради постановила підпорядкувати всі українські полки Наказному отаманові УН Ради, яким призначено Дмитра Вітовського. Після цього ЦВК почав працювати як штаб з підготовки повстання.

31 жовтня відбулась військова нарада, де був обговорений конкретний план зайняття м. Львова, який о 4 годині ранку 1 листопада 1918 року було виконано.

² Нагаєвський І. Історія української держави ХХ ст. – Рим, 1989. – Додаток 4.1 а.

³ Гуцуляк І. Перший Листопад 1918 року на західних землях України. – К.: Либідь, 1993. – С. 17.

⁴ Крип’якевич І. Історія українського війська. – Львів, 1992. – С. 464.

⁵ Кузьма О. Листопадіві дні 1918 р. – Львів, 1931. – С. 40.

⁶ Литвин Микола. Українська-польська війна 1918-1919 рр. – Львів: Інститут українознавства НАНУ; Інститут Центрально-Східної Європи, 1998. – С. 37.

⁷ Кузьма О. Листопадіві дні 1918 р. – Львів, 1931.- С. 32; дет. див.: Кравчук М. В. Держава та військове будівництво на західних землях України // Наукові записки. Серія Право. – Острог, 2001.- С. 97.

⁸ Нагаєвський І. Цит. праця. – С. 178.

У перший же день УН Рада оголосила два звернення “До населення міста Львова” та до населення Галичини “Український народ”, в яких стверджувалось утворення Української держави на українських землях колишньої Австро-Угорської монархії, державною владою визнавалась Українська Національна Рада, весь український народ закликався до оборони рідної держави. Попереджуючи можливі збройні сутички з польськими легіонерами і запобігаючи бандитизмові, свій перший наказ видав також Начальний отаман українських військ Д. Вітовський⁹.

Листопадовий чин відбувся згідно з планом і фактично став початком жорстокої боротьби між українськими і польськими військами. Розпочалися криваві бої за Підзамче, Головну пошту, вокзал, сейм, цитадель З цього часу народно-демократична революція переросла у війну за суверенність республіки, її захист від експансіоністських зазіхань Польщі¹⁰.

У зв'язку із зростанням протидії поляків Д. Вітовський розгубився і подав К. Левицькому рапорт про свою відставку. УН Рада прийняла рішення про заміну Д. Вітовського Г. Коссаком, який в часи Першої світової війни був комендантом Легіону Січових стрільців. Наказом від 5 листопада новий Начальний командант українських військ Григорій Коссак приступив до виконання своїх обов'язків. Начальником штабу цим же наказом призначено С. Горука¹¹.

З перших днів для підвищення боєздатності і дисципліни війська новий головнокомандувач у період 5-8 листопада видає чотири накази¹². Своїми наказами він запровадив низку організаційних заходів. Зокрема, всі підхорунжі були підвищені до рангу хорунжих, особовий склад забезпечувався грошовим утриманням, всі старшини зобов'язувались проводити постійну виховну роботу для піднесення бойового духу та протидії ворожій пропаганді, у військах встановлювався суворий пропускний режим, заборонялось будь-яке спілкування з цивільним населенням, особлива увага зверталась на бережливе ставлення до військового майна, зброї і боеприпасів, запроваджувалися всебічне вивчення та чіткий облік офіцерських кадрів.

Наказом Генерального отамана від 6 листопада 1918р. була організована команда жандармерії Української Генеральної команди. Згідно з цим наказом начальником жандармерії призначено пор. Лева Индишевського, командантом команди Йосифа Кадайського. На жандармерію були покладені такі функції: забезпечення публічної безпеки, оформлення дозволів на носіння зброї, видача перепусток і супроводжуючих документів на вільний перехід. Пізніше цей орган розділено на політичну та польову жандармерію начальниками яких стали поручник Лев Индишевський, сотник Др. Ярослав Олесницький. Ці заходи запроваджувалися з метою значного покращання дисципліни і правопорядку.

Наказом від 7 листопада особлива увага зверталась на недопустимість самовільних реквізицій. У ньому застерігалось, що всякі реквізиції можуть відбуватися лише за дозволом Української Генеральної команди. Факти грабежів під видом реквізицій вважались найтяжчими злочинами проти українського народу. З цього часу кожний військовик, затриманий під час грабежу, підлягав розстрілу на місці.

Також серед військовослужбовців Української Галицької Армії (далі УГА) проводилась боротьба із п'янством. З метою запобігти цьому лиху Генеральний отаман своїм наказом від 8 листопада заборонив роботу торговельних установ, в яких продавалися алкогольні напої.

⁹ Кравчук М. В. Держава та військове будівництво на західних землях України // Наукові записки. Серія “Право”. – Острог, 2001. – С. 97.

¹⁰ Литвин Микола. Цит. праця. – С.12.

¹¹ ЦДАВОУ. – Ф.2188. – Оп.1. – Спр.1 – Арк.1, 2, 2зв.

¹² ЦДАВОУ. – Ф.2188. – Оп.1. – Спр.1 – Арк.2, 2 зв, 3, 4, 5

Одночасно Українська Національна Рада видала три звернення: “Український народі!”, “Українські вояки” і “Під оружжя”, якими намагалися піднести бойовий дух і закликати до вступу українців до Української Армії¹³

На цей заклик до Львова почали прибувати загони самооборони із Золочева, Рави-Руської, Коломиї, Снятина, Тернополя, Щирця та інших міст. Як згадає учасник тих подій Василь Волоцький, “з парканів і мурів міста закликали прихожих товстенні чорні друки цілої низки наказів окружної військової команди й розпорядків державно-адміністраційної і міської влади”. У “Покутському віснику” (м. Коломия, 10 листопада 1918 року) був оголошений Наказ військам Окружної області Коломия, Печніжин, Косів, Городенка, Снятин. У ньому було звернення до Українських жовнірів та Українського народу і говорилося “...порядок і дисципліна в армії, безоглядний послух своїм начальникам були завжди і всюди запорукою успішності наміреної військової операції. ... Нехай кожний з вас стоїть твердо на своїм посту. Нехай кожен з вас чує в своїм серці наказ до збереження ладу й порядку, до збереження всякого майна, що нині є нашим національним майном. Нехай кожний із вас повнить службу по совісті, бо відповідальність наша перед нашими родинами, перед нашими дітьми велика. ... Вірність Українській державі, вірність і безоглядний послух начальникам своїм – оце єдина певна запорука нашої Будуччини”¹⁴. В аналогічному віснику від 17 листопада був опублікований заклик коломийського староства до мешканців повіту. Основне звернення була спрямована на мобілізацію народу до збройного захисту української державності.

Та опанувати складним військовим станом ставало все важче.

9 листопада Г.Коссака на своєму посту заміняє новий комендант Українських військ Г. Стефанів. З його приходом в діях українських військ встановилась організаційна єдність, плановість операцій. В армії відчулась єдина керуюча сила.

Переможний листопадовий виступ розхолодив більшість його провідників. Незначні перші бої у Львові не пророчили великого кровопролиття. Це вплинуло на військово будівництво ЗУНР, а створення армії розпочалося лише після падіння Перемишля, Ярослава, Львова, загарбання Румунськими військами Буковини.

Полковник М. Мариневич (військовий комендант) запропонував утворювати запасні команди та брати на облік здорових чоловіків¹⁵. 13 листопада Голова Державного Секретаріату К.Левицький і Державне Секретарство Військових Справ (далі ДСВС), секретарем якого був призначений Д. Вітовський, видає низку розпоряджень. Цими розпорядженнями було затверджено штатно-організаційну структуру Галицької Армії, яка базувалась на загальному військовому обов'язку і територіальному принципі командування. Згідно з цією схемою територію Галичини поділено на 3 військові області та 12 військових округів. Було затверджено військову присягу¹⁶.

Наведеними актами почалося формування регулярного війська, але внаслідок війни, напруженої битви за Львів, збою в управлінні, відсутності чітко розробленої системи формування армії перші підрозділи і частини формувались стихійно, за ініціативою окремих старшин. Виникли спочатку бойові групи, яким надавались найменування місцевості (“Хирів”,

¹³ Українська Галицька Армія // Матеріали до історії. – Вінніпег (Канада): Вид-во Д. Микитюка, 1960. – С. 611.

¹⁴ Волоцький В. На Львів і Київ. Воєнні спогади. 1918-1920. – Торонто, 1963. – С.16–17.

¹⁵ Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. – Львів: Інститут українознавства НАН України; Олір, 1995. – С.143.

¹⁶ Вістник ДСВС ЗУНР. 1918, 1 грудня, Ч.1.

“Щирець”, “Янів” та ін.). Вони мали неоднорідну структуру, чисельність і зброю. І хоч дії їхні часто були не скоординованими, вони відіграли надзвичайну роль у захисті західних кордонів республіки¹⁷.

22 листопада підрозділи Українських військ залишили Львів. Уряд ЗУНР переїхав до Тернополя. За цих умов основою військової діяльності Державний Секретаріат і Президент ЗУНР вважали дії комендантів і планування операцій. Та для реалізації цієї ідеї вони не зуміли знайти в своєму оточенні відповідних військових діячів. Тому на посади коменданта і начальника штабу українських військ були призначені генерал російської армії М. Омелянович-Павленко (старший) і полковник російської армії С. Мишковський. Їм обом випала історична доля формування регулярної Українсько-Галицької Армії (УГА)¹⁸.

Основи організації УГА були ретельно розроблені С. Мишковським у грудні 1918 року. Цей план базувався на врахуванні всіх військових українських груп, що вже діяли на фронті. Планом передбачалось утворення 3-х військових корпусів, кожний з яких повинен був складатися з 4-х бригад. Бригада, в свою чергу, складалась із чотирьох куренів піхоти, одного полку артилерії, сотні кавалерії, сотні саперів, технічних частин забезпечення, обозів, медичних відділів. До корпусу входили авіазагони і бронепоезди. Практично корпус УГА міг діяти самостійно і вирішувати окремі стратегічні завдання на важливих ділянках фронту. Але до реалізації цього плану ДСВС приступив лише на початку 1919 року.

Вважається, що 21 листопада є початком польсько-української війни. Все, що діялось до того часу, було внутрішнім конфліктом між польським населенням і українською владою. З приходом до Львова регулярних збройних частин з корінної Польщі стало ясно, що розпочалась війна між Польщею, яку підтримувала Антанта, і Західноукраїнською Народною Республікою¹⁹.

Загалом польсько-українську війну поділяють на три етапи²⁰ з березня до червня 1919 року. Завершальний етап розпочався наступом українського війська під командуванням генерала О. Грекова, але нестача боєприпасів змусила відступити, поклавши кінець найславетнішим дням в історії УГА²¹.

Необхідно підкреслити, що створення Української Галицької Армії (назва УГА виникла після укладення договору з Добровольчою Армією генерала Денікіна, а ЧУГА після об'єднання УГА з Червоною Армією)²² розпочалось після проголошення ЗУНР у листопаді 1918 року. Польсько-українська війна прискорила створення власних збройних сил. УН Рада запровадила загальний військовий обов'язок, розробила військово-територіальний поділ держави. Мобілізації до Галицької Армії підлягали чоловіки віком від 18 до 35 років. Це було оголошено директивою (Розпорядком IV) ДСВС від 13 листопада 1918 року²³. Чужонаціональне населення мобілізації не підлягало, але до призову зголосилися багато галичан не українського походження.

Три військові області з центрами у Львові, Тернополі, Станіславі підпорядковувалися військовому коменданту, до обов'язків якого входило набір новобранців, їхній вишкіл та поповнення діючої армії з вишколених частин.

¹⁷ Крип'якевич І. та ін. Історія українського війська. – Львів: Світ, 1992. – С. 484-485.

¹⁸ Удовиченко О. Україна в боротьбі за державність... – С. 81.

¹⁹ Нагаєвський І. Історія Української держави ХХ століття. – К., 1993. – С. 188.

²⁰ Субтельний Орест. Україна: історія... – К.: Либідь, 1992. – С. 342.

²¹ Кравчук М. В. Військове будівництво ЗУНР // Вісник академії правових наук. – 1998. – С. 115.

²² Шанковський Л. Українська Галицька Армія // Военно-історична студія. – Вінніпег: Вид-во Д. Микитюка, 1974. – С. 8.

²³ Вісник ДСВС ЗУНР. 1918. Ч.1. Тернопіль.-1 грудня, 1918.-С.2-3.

Основу УГА складали військові частини, які брали участь у військовому перевороті 1 листопада, два бойових курені УСС, поповнення повітових команд і міського населення та група наддніпрянців у складі 2-х бригад і загону А. Долуда.

Розбудовою Української Галицької Армії займалась Начальна Команда Українського Війська (вище військове командування УГА), яка до 8 листопада 1918 року називалась «Українська Генеральна Команда»²⁴. Практично це був Генеральний штаб, який здійснював управління військовими діями, організовував фронт, забезпечував прифронтову смугу. Начальна Команда УГА підпорядковувалась штабові Дієвої Армії УНР.

Головнокомандувач називався головним командантом, з липня 1919 року головнокомандувач ГА мав титул Начального Вождя, а його помічник – начальник булави (шеф Генерального штабу). Головнокомандувач із своїми помічниками очолював Начальну Команду²⁵. Після остаточного формування Начальна Команда ГА складалась із 2-х основних відділів: оперативного, який здійснював управління бойовими діями і мав в своєму складі підвідділи (оперативний, розвідувальний, зв'язку, доповнень), та організаційно-матеріального, який був відповідальний за організацію допоміжних служб і підрозділів і мав підвідділи (особовий, озброєння, підвозу, технічний, санітарний, ветеринарний, інтендантський, судовий, польового духівництва, літунський²⁶).

Аналогічна структура була в штабах корпусів і бригад. Усіма військовими справами відало Державне Секретарство Військових Справ, організоване 9 листопада 1918 року. Воно поділялося на військову канцелярію і 16 відділів. На нього покладались функції забезпечення мобілізаційними ресурсами.

Усі військові формування було об'єднано в три корпуси. До кожного корпусу входило 4 бригади, кожна з яких складалась з зв'язку, технічної сотні і допоміжних підрозділів. Назви корпусів і бригад мали порядкові номери, а бригади, окрім числа, отримували ще й назву місцевості формування (наприклад: VIII Самбірська, VI Равська бригади).

У Галицькій Армії була збережена рангово-посадова система і запроваджувались нові військові звання: стрілець, старший стрілець, вістун, десятник, старший десятник, булавний старший десятник, бунчужний, підхорунжий, хорунжий (мол. лейтенант), четар (лейтенант), поручник (ст. лейтенант), сотник (капітан), отаман (майор), підполковник, полковник, генерал-четар, генерал-поручник, генерал-сотник²⁷. У питаннях присвоєння військових звань рішення приймав Державний Секретаріат²⁸ за поданням ДСВС.

Отже, уряд ЗУНР зумів створити Галицьку Армію, яка мала визначену структуру і всі основні роди і види військ, характерні тодішній високоорганізованій армії.

Особливою подією в історії України стало возз'єднання УНР і ЗУНР в єдину Українську Народну Республіку. 22 січня 1919 року в Києві було проголошено «Акт злуки». ЗУНР увійшла в соборну Україну як Західна Область УНР (ЗО УНР). Здійснивши реорганізацію УГА, Начальна Команда підготувала нову наступальну операцію, яка увійшла в історію як «Вовчухівська операція». Але цей план не був реалізований, що негативно вплинуло на всю боротьбу УГА за українську державність. Суперечність і протидія рішень органів влади ЗО УНР планам операцій,

²⁴ ЦДАВОУ.- Ф.2188.- Оп.1.- Спр.1- Арк.5.

²⁵ Енциклопедія Українознавства. Т.9. – Париж – Нью-Йорк, 1980. – С.3344.

²⁶ Енциклопедія Українознавства. Т.5. – Париж – Нью-Йорк, 1966.- С.1743.

²⁷ ЦДАВОУ.- Ф.2188, Оп.1, – Спр.141. – Арк.3. об. (Наказ №2 ОБК м. Станіславів).

²⁸ Вісник ДСВС. – Станіславів.-1 травня, 1919.-Розпорядок 55.

розроблених Начальною Командою, призвели до втрати стратегічної ініціативи Українською Галицькою Армією. Становище ЗО УНР стало катастрофічним після наступу 24 травня румунського війська у тил ГА і зайняття Покуття.

У зв'язку з цими подіями 9 червня вся законодавча, виконавча і контролююча влада УН Радою ЗОУНР і Державним Секретаріатом була передана Є. Петрушевичу як уповноваженому диктаторові²⁹. З цього дня він взяв відповідальність за долю Української Галичини на себе.

У цей період Галицька Армія налічувала близько 50 тисяч військовиків. Серед усіх армій, що воювали в Україні, – української, більшовицької, білої – вона була чи не найбільш дисциплінованою й дієвою. Причиною воєнної катастрофи УГА були не військові перемоги ворога, а страшна епідемія хвороб, зокрема тифу. Власне, тоді зазнала невдачі горда Галицька Армія. Тиф вивів з ладу 90 % її складу. На підставі документів, поданих в “Історії Української держави ХХ століття” І. Нагаєвського – (римське видання), котрі містяться в додатках № 16 і № 9³⁰, доведено, що епідемію плямистого тифу в Галичину було завезено армією Галлера. Командування цієї армії розповсюдило викрадену у Франції сиворотку тифу серед галицьких військовиків “через молоко”. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що в часи українсько-польської війни вперше була застосована бактеріологічна зброя військами Франції і Польщі проти України.

Масова втрата особового складу примусила Начальну Команду ГА укласти перемир'я, а 6 листопада і договір, за яким УГА увійшла до складу “Збройних Сил Півдня Росії”. А пізніше ця ж причина примусила укласти 12.02.1920р. договір з більшовиками і стати Червоною Українською Галицькою Армією (далі ЧУГА)³¹. На підставі цього договору були створені три бойові бригади, які входили до складу різних дивізій. Командиром ЧУГА був призначений В. Порайко³². Але проти Армії УНР, що наступала з території Польщі разом з Польською Армією, вони воювати відмовилися, 2 і 3 бригади ЧУГА 24 квітня перейшли на бік Армії УНР, проте були роззброєні поляками і інтерновані в польські табори. Зовсім по-іншому поставилася до старшин і стрільців УГА більшовицька влада. Більшість їх розстріляно ЧК або вивезено в концентраційні табори в Кожухів, що під Москвою, а пізніше – на Соловки.

На цьому, по суті, закінчилися змагання за українську державність, проте ця боротьба не була марною. Вона потрясла глибинні основи народного життя, призвела до колосального піднесення національної свідомості і вивела на історичну арену нові покоління борців за волю України. Крім того, аналізуючи будівництво Галицької Армії, можна зробити низку висновків та уроків, які необхідно врахувати при вирішенні проблем створення національної армії на сучасному етапі.

Галицька Армія – це перша кадрова Українська Армія з усіма необхідними родами і видами військ, армія на той час сучасна, яка мала єдине командування, єдину штатну структуру, статuti і єдину форму одягу. Це була армія найбільш професійна і вишколена, але недоліком ГА була відсутність досвідчених національних офіцерських кадрів.

²⁹ Енциклопедія Українознавства. Т.2. – Париж -Нью-Йорк, 1955-1957. – С. 762.

³⁰ Нагаєвський І. Історія Української держави ХХ століття. – Рим, 1989. – Додаток Ч. 16. Ч.9.

³¹ Енциклопедія Українознавства. Т.9. – Париж – Нью-Йорк, 1980. – С. 3345.

³² Василь Порайко (1888–1937), комуністичний діяч, родом з Покуття, як австрійський вояк потрапив у російський полон (1915–1917), Голова Астраханського губраднаргоосу, з березня 1920 – командир ЧУГА, головний прокурор і народний комісар юстиції УРСР, заступник голови Раднаркому (1930–1937), невдовзі розстріляний 25.10.1937.

Галицька Армія була високоорганізована, будівництво її базувалось на правових засадах. Тому за весь період державного будівництва цивільне польське населення не відчувало утисків чи переслідувань з боку військових сил. На відміну від Сходу, тут не було допущено погромів, реквізицій. Можна стверджувати, що Галицька Армія була політично свідомою, народною армією, яка воювала за рідний край, за свій народ, а досвід ЗУНР ще раз підтвердив, що єдиним засобом вирішення питання про існування на світовій карті держави є наявність власних національних збройних сил³³.

Підготовлена стаття виконана в плані розробки теми “Розвиток держави і права в Україні в 1917-1920 рр.” Очевидно, що висвітлити такі важливі та доленосні події нашого державотворення у обмеженій за обсягом статті не можливо. Ця тема потребує подальшого висвітлення.

³³ Кравчук М.В. Правові основи будівництва національних Збройних Сил України в 1914-1993 рр.: Іст.-правове дослідження. – Ів.-Франківськ: Плай, 1997. – С.202–203.

*Стаття рекомендована до друку кафедрою держави і права
Юридичного інституту Тернопільської академії народного господарства
(протокол № 3 від 26 жовтня 2003 р.)*

*Омельчук Т.А.,
аспірантка Львівського національного
університету імені Івана Франка*

ПРАВОСВІДОМІСТЬ МОЛОДІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Перетворення, які відбулися в пострадянських країнах, докорінно змінили свідомість молодих людей взагалі і правосвідомість зокрема. Радикальні зміни правового буття значною мірою відобразилися на розумінні молоддю права, законодавства, прав і свобод людини та громадянина, ставленні до правотворчої і правозастосовчої практики, готовності застосовувати набуті правові знання. В такій ситуації значно зростає інтерес до дослідження проблематики правосвідомості молодих людей.

Проблема правосвідомості молоді була поставлена в 70-х роках ХХ століття. Різні аспекти цієї проблеми досліджувалися в працях радянських авторів С.А. Батової, А.І. Долгової, А.К. Івлева, В.І. Камінської, Л.М. Корнієнко, Г.І. Маркової, А. Медведєва, Н.І. Мідлера, Г.М. Міньковського, М. Найманова, А.Ф. Нікітіна, Н.А. Носкова, В.В. Оксамитного, А.Р. Рагінова, П.М. Рабіновича та інших. Проблема правосвідомості молоді залишається в центрі уваги сучасних науковців. В сучасних дослідженнях правосвідомості молоді виділяються такі основні напрямки: правосвідомість молоді як складова частина свідомості молоді і її зв'язок з іншими видами свідомості (О.П. Ільїних, А.Г. Кузнецов); рівень правосвідомості молоді (В.В. Головченко, Н.Ю. Евпалова, Г.І. Неліп, М.І. Неліп, С.А. Тугутова); становлення і еволюція правосвідомості молоді в сучасних умовах (Г.Р. Ішкільдіна); проблеми формування правосвідомості молоді (Т.Б.Соломатіна); зв'язок правосвідомості молоді і правового виховання